

Kristijan JURAN, Tišnjanska matica krštenih i vjenčanih (1608. – 1638.). O starim tišnjanskim prezimenima i obiteljima, *Demographica et glagolitica Sibenicensia*, Posebna izdanja Državnog arhiva u Šibeniku, sv. IV., Šibenik, 2015., 284 str.

Demografska povijest ubraja se u ključne sastavnice proučavanja prošlosti većih ili manjih geografskih cjelina. U hrvatskoj historiografiji u posljednjim je godinama zapažen trend proučavanja povijesti stanovništva od Istre do Konavala. Riječ je o povjesničarima mlađe generacije u koje se može ubrojiti i dr. sc. Kristijan Juran, koji već više godina sustavno proučava svekolike razvojne sastavnice otoka Murtera i njegovih naselja. Matična knjiga krštenih i vjenčanih mjesta Tisno, odabrana za znanstvenu obradu ovom prilikom, nastavak je njegovih višegodišnjih istraživanja te problematike.

Riječ je o izrazito važnoj matičnoj knjizi iz korpusa matica šibenskoga područja. Naime, to je, prema sadašnjim saznanjima, najstarija sačuvana matica ruralnoga dijela Šibenske biskupije, a kad se u obzir uzmu i gradske župe, starije od nje su samo šibenske matice krštenih i vjenčanih od 1581. do 1605. godine. U njoj su, nadalje, pohranjeni najstariji glagoljčni upisi krštenja i vjenčanja na šibenskome prostoru, a sama knjiga sadrži i nekolicinu hrvatskih zapisa na ćirilici i latinici. Potrebno je napomenuti da taj rukopis nije bio nepoznat te su na njega u svojim prethodnim radovima upozoravali Ante Šupuk i Nedo Grbin. Nakon »Sadržaja« (5) knjiga započinje »Uvodom« (7-8) u kojemu priređivač knjige ukazuje na važnost i osnovne značajke te matice, sažeto i pregledno predstavlja cjeline koje čine knjigu te napominje kako se objavljivanje rukopisa 2015. godine poklapa s 600. obljetnicom prvoga spomena imena Tisno (dokument iz spisa šibenskih bilježnika iz 1415. godine). Slijedi cjelina »Povijesni kontekst – Tisno u prvim desetljećima 17. stoljeća« (9-15). Naglašava se da je najstarija povijest Tisnoga izravno vezana uz osmanske provale i mletačko-osmanske ratove. Naime, Tisno je kao naselje nastalo zbjegom stanovništva iz obližnjih mjesta Oštrice i Ivinja, koje se – radi osmanske ugroze – sklonilo na otok Murter. Formiranje novoga naselja, koje je ime dobilo po tjesnacu, odnosno zemljišnom predjelu uz tjesnac na kojemu se smjestilo, trajalo je desetljećima. Ukazuje se, nadalje, na položaj Tisnoga na mletačko-osmanskoj granici kao i na podložnost tamošnjih stanovnika (kmetova) Šibenskoj biskupiji (obrađivanje zemlje na kopnu i na otočnome dijelu), a na osnovi spisa pohranjenih u arhivskome fondu Šibenske biskupije u Biskupijskom arhivu u Šibeniku donose se neki podatci o svakodnevju Tišnjana u prvoj polovici 17. stoljeća.

Druga cjelina knjige ujedno je najopsežnija i najvažnija (»Tišnjanska matica krštenih i vjenčanih 1608. – 1638.« (16-229), a posvećena je samoj matici. Autor donosi opis matice i pregled njezina sadržaja: redosljed upisa i paginaciju, jezik i pismo matice, pisare, osnovne podatke o krštenima i vjenčanima te o osobnim imenima, a posebna je pozornost posvećena transliteraciji hrvatskih upisa na glagoljici i registama latinskih upisa (metode transliteracije, metode sažimanja latinskih upisa i drugo). Slijede konkretni prijepisi dokumenata (upisa u matice), koji su pretežno pisani na hrvatskome jeziku glagoljicom (27–84), a potom se objavljuju preslike cjelokupne tišnjanske matice krštenih i vjenčanih u navedenome razdoblju (85–113).

Istraživačima i običnim čitateljima od posebne su vrijednosti »Kazalo krštenih« (200–213), »Kazalo vjenčanih« (214–219), kao i »Kazalo kumova i svjedoka« (220–229).

Završni dio knjige usmjeren je na raščlambu »Starih tišnjanskih prezimena i obitelji« (230–272). Ukazuje se na glavare obitelji u Ivinju i Oštrici u 15. i 16. stoljeću, donosi procjena mogućeg broja stanovnika rečenih naselja te razmatraju tišnjanska prezimena i obitelji spomenuti u matici krštenih i vjenčanih (1608. – 1638.) s obzirom na njihovo podrijetlo, razgranatost i kontinuitet spominjanja (za neke obitelji autor donosi i pretpostavljeno rodoslovno stablo). U zaključnome pogledu na tišnjansku populaciju autor iznosi zaključak, temeljen na podrobnome uvidu u maticu, da su Tišnjani u najvećemu broju bili potomci stanovnika koji su barem dva stoljeća ranije živjeli u Oštrici i Ivinju. Opaža se, također, da se koncem 16. i početkom 17. stoljeća javlja društvena pojava koja će tijekom sljedećih desetljeća dotad isključivo težačkoj tišnjanskoj zajednici pridružiti i određen broj obrtnika i zemljoposjednika. Osnovni dio knjige završava »Prilogom« (273–275) u kojemu se donosi popis krizmanih u Tisnom 1609. i 1613. godine (gradivo iz Biskupijskog arhiva u Šibeniku, vizitacije 1589. – 1625.). Na kraju knjige sadržan je popis uporabljenih izvora i literature (277–279) kao i sažetak na engleskome jeziku (281–283).

Objavljivanje izvornoga gradiva neprijeporno je važan historiografski zadatak koji je – unatoč zahtjevnosti i neospornoj korisnosti – često neopravdano podcijenjen. Kristijan Juran priređivanjem toga rukopisa podastire istraživačima, kao i današnjim žiteljima mjesta Tisno, vrijedno djelo koje će zasigurno imati zapažen odjek. Ujedno ovu knjigu možemo smatrati novim prinosom poznavanju šibenskoga kraja, ali i povijesne demografije u cjelini.

Lovorka Čoralčić